

3. Beskova, I. A., Gerasimova, I. A. Merkulov, I. P. (2010). *Fenomen soznaniya*. [The phenomenon of consciousness]. Moskva.
4. Knyazeva, E. N., Kurdyumov, S. P. *Intuicziya kak samodostraivanie*. [Intuition as self-awareness].
5. Medushevsky, V. V. (1993). *Intonacionnaya forma muzyki*. [Intonation form of musi]. Moskva.
6. Ozhegov, S. I. (1986). *Slovar' russkogo yazyka*. [Dictionary of the Russian language]. Moskva.
7. Jung, K. (1997). *Dusha i mif: shest' arkhetyпов*. [The Soul and the six Archetypes]. M-k.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РЕВА Валентин Павлович – кандидат

педагогічних наук, доцент, професор кафедри музики та естетичної освіти Могильовського державного університету імені А. А. Кулешова.

Наукові інтереси: системно-синергетичні аспекти педагогіки музичного сприйняття.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

REVA Valentin Pavlovich – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Music and Aesthetic Education, Mogilev State University named after A. A. Kuleshov.

Circle of scientific interests: system-synergetic aspects of the pedagogy of musical perception.

Стаття надійшла до редакції 06.04.21 р.

УДК 37.036: 374.3

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-118-123

СИРОСЖКО Ольга В'ячеславівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Миколаївського Міжнародного класичного університету ім. Пилипа Орлика

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9101-6590>

e-mail: divocvit2010@dmil.com

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ГРИ НА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Провідною тенденцією сучасного виховання молоді в Україні є гармонійне поєднання інтересів підлітків, що прагнуть до вільного саморозвитку і збереження своєї індивідуальності; суспільства, яке забезпечує всебічний розвиток їх особистості та держави, яка ставить перед освітою завдання виховувати майбутніх громадян-патріотів, здатних забезпечити їй гідне місце у світовій спільноті.

Концепція «Нова українська школа», закладаючи новий зміст і підходи до початкової, базової та профільної середньої освіти, передбачає тісну співпрацю з позашкільною освітою в процесі виявлення індивідуальних нахилів та здібностей кожної дитини для цілеспрямованого її розвитку і профорієнтації [11].

Водночас існує проблема народно-інструментального виконавства підлітків у закладах позашкільної освіти, залучення до участі в якому впливає на розвиток національної самосвідомості дітей, розуміння необхідності збереження національного музичного фольклору та вивчення національних і регіональних фольклорних традицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес удосконалення музично-естетичного виховання підлітків в умовах позашкільної освіти досліджується

вітчизняними й зарубіжними вченими, це: Т. Фурсенко [16], С. Ліпська [8], М. Фадєєва [15], Н. Коренистова [5].

Протягом останнього десятиліття істотно зріс інтерес педагогів (Л. Горіна, Р. Ковальський, М. Моїсєєва, О. Палаженко, С. Роговська, В. Рутецький) до дослідження методики формування виконавських умінь засобами гри на народних інструментах [1; 4; 9; 12; 13].

Різні аспекти феномена музичного мистецтва, зокрема: психолого-педагогічні проблеми його сприйняття; виховання у дітей та юнаків музичних інтересів; формування ціннісних орієнтацій в галузі музики молоді розкриваються у дисертаційних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених: «Музично-естетичне виховання як соціальний процес» (М. Сайфуллін, 2002); «Організаційно-педагогічні умови вдосконалення музично-естетичного виховання студентів педагогічних коледжів у процесі позааудиторної діяльності» (В. Шишкіна, 2002); «Формування музично-естетичного середовища як педагогічна проблема» (Н. Солопов, 2010); «Музично-естетичне виховання дітей у класі флейти в системі додаткової освіти» (М. Хучбаров, 2013); «Розвиток системи музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні (друга половина ХХ століття)» (Л. Сбітнева, 2016).

Мета статті – розглянути орієнтацію сучасної педагогічної науки і практики на

впровадження інноваційних методів музично-естетичного виховання підлітків, організаційних форм та педагогічних умов в позашкільній освіті. Виявити об'єктивні потреби українського суспільства у високому рівні музично-естетичного виховання підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах зміни концептуальних орієнтирів виховання молоді прослідковуються такі тенденції щодо забезпечення якості позашкільної освіти вихованців: гуманізація виховного процесу, що передбачає сприйняття особистості кожного вихованця як вищої соціальної цінності суспільства, установку на формування громадянина з високими інтелектуальними, духовними, моральними та фізичними якостями; варіативність змісту гурткової роботи; посилення впливу світової та національної культур; використання особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, культурологічного, проектно-технологічного підходів в освітньому процесі; розвиток творчої активності особистості.

У зв'язку з актуалізацією гуманістичної парадигми позашкільної освіти, сутність якої визначається самою природою освітньої діяльності, в центрі якої є особистість вихованця, у закладах позашкільної освіти необхідно, на основі реалізації освітніх інноваційних процесів, застосуванні провідного особистісно-орієнтованого підходу, створити простір для реалізації задумів, потреб та інтересів кожного підлітка.

Отже, сутність педагогічної взаємодії в освітній діяльності позашкільної освіти передбачає взаємний вплив суб'єктів один на одного в процесі вирішення спільних завдань, під час якого можна досягнути найповнішого розкриття усіх якостей цих суб'єктів, їх особистісний та суспільний розвиток, самопізнання.

У сучасних умовах реформування освітньої системи значну увагу приділяють музично-естетичному вихованню учнів засобами народно-інструментального виконавства, що спрямоване на формування духовного світу дитини, її емоційної сфери, розвитку відчуття прекрасного, музичного смаку, творчості.

У контексті проблеми дослідження процес гуманізації позашкільної діяльності підлітка передбачає, насамперед, суб'єктний розвиток і саморозвиток його особистості, готовність реалізовувати музичні здібності засобами творчого підходу до народно-інструментального виконавства.

Створення атмосфери стимулювання,

позитивної мотивації до музичної діяльності підлітків забезпечують суб'єктивні внутрішньо-особистісні чинники, до яких належать наявність: пізнавальних здібностей; ціннісних орієнтацій; усвідомлення значення музичної культури для загальнокультурного розвитку; наявність домінуючого мотиву при виборі гуртка художньо-естетичного напрямку. Забезпечення об'єктивних зовнішніх чинників (методичних, комунікативних й організаційних) музично-естетичного виховання підлітків передбачає: співпрацю суб'єктів зазначеного процесу, дотримання педагогами дидактичних принципів його індивідуалізації, диференціації, системності та послідовності; сукупність форм, методів, спрямованих на розвиток музичних здібностей вихованців засобами народно-інструментального виконавства; організацію взаємодії вихованців і педагогів на основі діалогічності спілкування.

Варто зазначити, що суб'єктивні внутрішньо-особистісні та об'єктивні зовнішні чинники є нерозривними за значущістю підвищення ефективності музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства в позашкільному навчальному закладі. А. Буров, висловлюючи думку, що естетичне виховання має бути спрямоване на розвиток особистості, формування її естетичної культури, розвиток здібностей для саморозвитку, творчих потреб, зазначає, що «метою (результатом) естетичного виховання є естетичний та загальний розвиток особистості; предметом формування – особистість; методи, які використовуються педагогом, повинні орієнтуватись на особистість (її вікові та інші характеристики), а сам педагогічний процес – спрямований на збереження особистості» [2, с. 13].

Отже, основоположним принципом у цілісній педагогічній системі в закладах позашкільної освіти є суб'єктний розвиток і саморозвиток особистості вихованця засобами залучення до народно-виконавської діяльності. Поряд із музично-естетичним вихованням важливим є оволодіння музичними знаннями, навичками гри на народних інструментах.

Одним з можливих варіантів реалізації зазначеного принципу є індивідуальна музична діяльність підлітка, яким може бути народно-інструментальне виконавство. Зазначене дає вихованцям можливість відчувати себе суб'єктом власного становлення як виконавця в умовах особистісно-орієнтованого педагогічного процесу. Принцип індивідуального підходу в музичній педагогіці є пріоритетним, оскільки

пов'язаний із завданням розвитку властивих для кожного учня рис та особливостей, які становлять творчу музичну індивідуальність.

Ймовірно, що педагог позашкільного навчального закладу, реалізуючи завдання щодо музично-естетичного виховання підлітків засобами народно-інструментального виконавства, має враховувати не лише педагогічні чинники, а й психологічні. На думку О. Ростовського, у музично-педагогічній діяльності слід постійно враховувати процеси і явища сучасного мистецького життя, що цікавлять підлітків. Учений наголошує, що вдумливий педагог завжди знайде потрібний зв'язок між навчальним матеріалом та музичним дозвіллям учнів. Щоб успішно виховувати дітей, педагогу слід враховувати специфіку впливу музики та особливості її сприймання школярами [14, с. 31].

Дуже важливу роль у роботі по музично-естетичному вихованню підлітків відіграє метод контекстного музикування, який містить дві групи компонентів – базову і додаткову; до першої належать: теоретичне і практичне засвоєння елементарної теорії музики; знання основних законів класичної гармонії і вміння визначати гармонійні функції у контексті окремо взятого твору; знання музичних форм і вміння виявляти в творі формотворчі складові елементи (фраза, пропозиція, період); володіння історичними знаннями про ключові етапи розвитку музичного мистецтва: здатність визначити стильову і жанрову приналежність виконуваного репертуару; ознайомлення з приватними елементами музичної естетики для формування основи філософсько-ідейного підходу до музичного мистецтва. Додаткова група формується з видів практичної діяльності засвоєння музичного середовища, а також із освоєння непрямих інформаційних елементів, що сприяють розширенню кругозору в різних сферах музичного мистецтва і занурення в естетичне середовище: додаткове слухання музики – освоєння спадщини музики, а також формування адекватного уявлення про роль народних музичних інструментів у сучасній музичній культурі; організація колективного музикування для освоєння учнями особливого виду музичної діяльності – збагачення музично-естетичного досвіду; ознайомлення з творчістю відомих українських виконавців та спільний аналіз їх записів і концертних виступів (виявлення основних особливостей їхньої манери виконання, оцінка сильних і слабких сторін кожного); участь у тематичних концертах – прилучення до творчості окремого композитора або музики окремої

епохи; взаємодія з живим концертним середовищем – відвідування доступних концертів [7].

Мета впровадження контекстного музикування – це подолання протиріч і скорочення дистанції між практичним музикуванням і змістом музичної культури через творчу діяльність [7, с. 36].

Тому, метод контекстного музикування має на увазі використання не тільки сторонніх методів, адаптованих під індивідуальні заняття, а й передбачає власні прийоми музично-естетичного виховання, спрямовані на інтегрування вихованця у живе музичне середовище. Таким чином, у контексті проблеми дослідження ми розуміємо поняття «метод контекстного музикування» як активну музичну діяльність підлітків – гру на народному інструменті за індивідуальної підтримки педагога, що здійснюється на основі здобутих теоретичних знань, практичних умінь, здібностей з метою досягнення музично-естетичної вихованості.

Відомо, що формування повноцінного музичного сприймання вимагає розвитку емоційної сфери учнів, художньо-творчої активності, здатності до розуміння і переживання музики, збагачення естетичного досвіду тощо. Ефективність цього процесу значною мірою визначається якістю педагогічного керівництва, яке має спрямовуватися на створення оптимальних умов для музичного розвитку особистості, забезпечення глибокого осягнення оркестрантами усіх складових навчальної програми: колективної та індивідуальної форм музичного навчання і спілкування; міжпредметних зв'язків і взаємодії різних видів мистецтва. Саме тому в загальній проблемі виховання оркестрових виконавців особливо важливою є ланка проблеми керівництва процесом навчання. Її суть полягає у необхідності теоретичного і практичного дослідження процесу заняття й результату його сприймання вихованцями.

У підготовці підлітків до творчої діяльності прослідковуються три напрями: збагачення життєвих та музичних вражень; сприйняття художньо-цінних творів, яке збагачує слухові уявлення та стимулює зацікавленість музикою; ознайомлення зі способами творчих дій (порівнювання пісень, подібних за ритмом, ладом тощо, але контрастних за настроєм); оволодіння способами творчих дій.

На думку А. Кармана, творчість є діяльністю з перетворення зовнішнього світу і одночасно формою саморозвитку людини [3].

Аналізуючи загальні ознаки у змісті наукової категорії «творчість» у контексті

проблеми дослідження, ми виокремили найбільш значущі, зокрема: створення вихованцем нового творчого музичного продукту; прояв оригінальності під час народно-інструментального виконавства; використання набутого досвіду; зв'язок з пізнанням; самодіяльність, саморозвиток і самоствердження. Визначені ознаки музичної творчості підлітків дозволяють знайти співвідношення між її традиційною і творчою формою. Активний характер музичної творчості підлітків полягає передусім у тому, що вона здійснюється в процесі індивідуального виконавства. П. Кравчук визначає творчу особистість через її творчий потенціал [6]. Серед характерологічних особливостей творчої особистості виділяються відхилення від шаблону, оригінальність, ініціативність, наполегливість, висока самоорганізованість, працездатність. Особливості її мотивації полягають у тому, що творча особистість знаходить задоволення не стільки у досягненні мети творчості, скільки у самому процесі творчості. Для формування творчої особистості суттєве значення має спрямованість на творчу діяльність і характерологічні особливості особистості. Реалізація принципу формування творчої особистості у виховному процесі в закладах позашкільної освіти, дозволить розвинути здатність виконувати творчі завдання у кожного вихованця.

Можна виокремити такі чинники формування у підлітків потреби в творчому саморозвитку з позиції їх орієнтації на засвоєння досвіду музично-творчої діяльності:

- забезпечення позитивної мотивації у вихованців до формування та розвитку музичних здібностей;
- створення творчого середовища, що передбачає народно-інструментальне виконавство під час концертів, конкурсів, спрямоване на прояв музичної творчості у різноманітних ситуаціях;
- діалогізація виховного процесу, зокрема під час навчання підлітків музикуванню;
- гармонійне поєднання традиційних форм і методів з нетрадиційними, спрямованими на активізацію музичної діяльності вихованців;
- включення вихованців у творчий музичний процес;
- орієнтація педагогів на різноманітні формати і контексти взаємодії з вихованцями;
- сприяння побудові кожним вихованцем індивідуальної освітньої траєкторії, що дозволяє включитися у колективну музичну діяльність (оркестр народних інструментів).

Автор Р. Нелобов переконаний, що з метою підвищення соціально-педагогічної ефективності та розвитку колективного народно-інструментального виконавства необхідно «впроваджувати методіку організації навчально-пізнавальної та соціально-культурної діяльності, яка спирається на динаміку зацікавленості народно-інструментальною музикою, враховуючи соціально-психологічні та психофізіологічні характеристики учасників, орієнтуючись на виявлення і розвиток індивідуальних здібностей кожного вихованця. У даному випадку колективне народно-інструментальне виконавство постає як поліфункціональне явище, як синтез мистецтва, виховання та соціосупільної діяльності» [10].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. У контексті проблеми дослідження визначено педагогічні умови та фактори, як одні із компонентів педагогічної системи позашкільної освіти, що відображають сукупність можливостей його освітнього середовища, які впливають на особистісний аспект музично-естетичного виховання підлітків і процесуальний аспект – забезпечення його ефективного функціонування та розвитку. Подальший розвиток закладів позашкільної освіти потребує урізноманітнення форм і методів організації профільної пізнавально-практичної діяльності вихованців; оптимізації умов для забезпечення суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин; підвищення ролі позашкільного освітнього простору – просторового та середовищного об'єднання суб'єктів діяльності, між якими встановлено тісні взаємозв'язки, що забезпечують ефективність навчально-творчої взаємодії. Подальшого вивчення потребують питання розробки і впровадження інтегрованого підходу до забезпечення змісту музично-естетичного виховання підлітків у закладі позашкільної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства України: історія і сучасність: зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв; редактор-упорядник Л. І. Горіна. Рівне : Волин. обереги, 2017. 264 с.
2. Буров А. И. Эстетическое воспитание в школе: Вопросы системного подхода / А. И. Буров, Л. П. Печко, Ю. Н. Петрова и др. / под ред. Б. Т. Лихачева. Москва : Педагогика, 1980. 136 с.
3. Карман А. С. Диалектика стихийного и сознательного в управлении творчеством. *Диалектика, творчество, гуманизм* / под ред. Гушица Д. А. Ленинград : Издательство ЛГУ, 1991. С. 87–91.

4. Ковальський Р. І. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до організаційно-педагогічної роботи в учнівському інструментальному колективі. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04-теорія і методика професійної освіти / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2017. 206 с.

5. Коренистова Н. Г. Формирование эстетической компетентности учащихся. Культура и образование: сб. статей. Уфа : Изд-во БГПУ, 2009. Вып. 10. С. 92–98. Актуальні проблеми народно-інструментального виконавства України: історія і сучасність: зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв; редактор-упорядник Л. І. Горіна. Рівне : Волин. обереги, 2017. 264 с.

6. Кравчук П. Ф. Формирование творческого потенциала личности в системе высшего образования : автореф. дис. на соискание науч. степени докт. филос. наук. Москва, 1992. 32 с.

7. Куракин С. И. Музыкально-эстетическое воспитание школьников в процессе занятий в классе гитары: контекстное музицирование : дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2017. 262 с. URL: https://www.mgpu.ru/uploads/adv_documents/3344/1487570564Kurakin.Dissertatsiya13.00.02ElektronnaayaVersiya.Pdf (дата звернення: 23.05.2018).

8. Липська С. Л. Концептуальні засади організації музичного навчання учнів у закладах позашкільної спеціалізованої освіти. VI культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва «Національний мовно-культурний простір України в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів» URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=26 – Назва з екрана (дата звернення: 02.12.2017).

9. Моїсеєва М. А. Теоретико-методичні основи навчання ансамблевої гри : навч. посіб. Житомир: Волинь, 2002. 208 с.

10. Нелюбов Р. М. Проблеми та перспективи колективного народно-інструментального музикування. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2012. Вип. 11. С. 273–277.

11. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ : МОН України, 2016. 40 с.

12. Палаженко Олег Петрович. Методика формування виконавських умінь підлітків у процесі навчання гри на духових інструментах : автореферат дис. канд. пед. наук : 13.00.02. наук. кер. О. П. Щолокова; Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 20 с.

13. Роговська С. В., Рутецький В. В. Оркестр народних інструментів: навчально-методичний посібник. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 220 с.

14. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання: навчально-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 248 с.

15. Фадеева М. П. Развитие музыкально-эстетической культуры подростков в условиях дополнительного образования: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Тамбов, 2000. 23 с.

16. Фурсенко Т. Аналіз сучасного стану

позашкільної роботи з підлітками у сфері музики. Рідна школа. 2007. № 7/8. С. 32–35.

REFERENCES:

1. Aktualni problemy narodno-instrumentalnoho vykonavstva v Ukraini: istoriia i suchasnist.[Actual problems of folk instrumental performance in Ukraine: history and modernity]. Rivne.

2. Burov, A. Y. (1980). *Эстетическое воспитание в школе: Вопросы системного подхода*. [Aesthetic education at school: Questions of a systematic approach]. Moskva.

3. Karman, A. S. (1991). *Dyalektyka stykhyinoho y soznatelnoho v upravlenyy tvorchestvom. Dyalektyka, tvorchestvo, humanyzm*. [Dialectics of the spontaneous and the conscious in the management of creativity]. Leninghrad.

4. Kovalskyi, R. I. (2017). *Formuvannya hotovnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do orhanizatsiino-pedahohichnoi roboty v uchnivskomu instrumentalnomu kolektyvi*. [Formation of readiness of the future teacher of musical art to organizational and pedagogical work in student's instrumental collective]. Kyiv.

5. Korenystova, N. H. (2017). *Formyrovanye estetycheskoi kompetentnosti uchashchysiasya*. [Formation of aesthetic competence of students]. Rivne.

6. Kravchuk, P. F. (1992). *Formyrovanye tvorcheskoho potentsyala lychnosti v systeme vyssheho obrazovaniya*. [Formation of the creative potential of the individual in the higher education system]. Moskva.

7. Kurakyn, S. Y. (2017). *Muzykalno-estetycheskoe vospytanye shkolnykov v protsesse zaniaty v klasse hyтары: kontekstnoe muzytsyrovanye*. [Musical and aesthetic education of schoolchildren in the process of lessons in the guitar class: contextual music making]. Moskva.

8. Lipska, S. L. *Kontseptualni zasady orhanizatsii muzychnoho navchannia uchniv u zakladakh pozashkilnoi spetsializovanoi osvity*. [Conceptual bases of the organization of musical training of pupils in establishments of out-of-school specialized education].

9. Moiseieva, M. A. (2002). *Teoretyko-metodychni osnovy navchannia ansamblevoi hry*. [Theoretical and methodological foundations of ensemble playing]. Zhytomyr.

10. Neliubov, R. M. (2012). *Problemy ta perspektyvy kolektyvnoho narodno-instrumentalnoho muzykuvannia*. [Problems and prospects of collective folk-instrumental music production].

11. *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly*. (2016). [Conceptual principles of secondary school reform]. Kyiv.

12. Palazhenko Oleh Petrovych (2015). *Metodyka formuvannia vykonavskykh umin pidlitiv u protsesi navchannia hry na dukhovyykh instrumentakh*. [Methods of forming performance skills of adolescents in the process of learning to play wind instruments]. Kyiv.

13. Rohovska, Ye. V., Rutetskyi, V. V. (2014). *Orkestr narodnykh instrumentiv*. [Orchestra of folk instruments]. Zhytomyr.

14. Rostovskyi, O. Ya. (1997). *Pedahohika muzychnoho sprymannia: navchalno-metodychnyi*

posibnyk. [Pedagogy of musical perception]. Kyiv.

15. Fadeeva, M. P. (2000). *Razvuyte muzykalno-estetycheskoi kulturyi podrostkov vuslovyakh dopolnytelnoho obrazovaniya*. [Development of the musical and aesthetic culture of adolescents in the conditions of additional education]. Tambov.

16. Fursenko, T. (2007). *Analiz suchasnoho stanu pozashkilnoi roboty z pidlitkamy u sferi muzyky*. [Analysis of the current state of extracurricular activities with adolescents in the field of music]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СИРОЄЖКО Ольга В'ячеславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Миколаївського Міжнародного класичного університету ім. Пилипа Орлика.

Наукові інтереси: методика викладання гри

на народних інструментах у закладах позашкільної освіти, формування творчої особистості засобами мистецтва, вплив музичного мистецтва на підлітків.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SYROEZHKO Olga Vyacheslavivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Mykolayiv International Classical University named after Pylyp Orlyk.

Circle of scientific interests: methods of teaching playing folk instruments in out-of-school education, the formation of a creative personality through art, the impact of music on adolescents.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2021 р.

УДК 373

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-123-127

СВЕЩИНСЬКА Наталя Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1290-136X>
e-mail: pednauk@gmail.com

**ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
ОСОБИСТОСТІ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Феномен культури як другої природи, котра створена людиною і в свою чергу є її витвором, постійно викликає до життя безліч теорій, які намагаються розібратися в розмаїтості культур, визначити закономірності її розвитку. Вони пояснюють особливості культурно-історичного процесу, роль, яку відіграє мистецтво та його інтегративна частина – музика, що виступає необхідним компонентом пізнання і ціннісного осмислення навколишнього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе місце у дослідженнях Б. Асаф'єва й О. Лосєва, у музикознавчих працях сучасних дослідників М. Лобанової, В. Медушевського, Є. Назайкінського, А. Соколова, В. Холопової, Ю. Холопова, Т. Чередниченко та інших розглядаються різні аспекти осмислення музики як феномена мистецтва: психологічні аспекти її сприйняття; коло естетичних та аксіологічних питань, пов'язаних із особистісно-ціннісним ставленням до неї.

Якщо інтерпретувати аксіологічні ідеї сучасних дослідників (І. Бех, В. Дряпіка, А. Кир'якова, О. Рудницька, Р. Шульга та ін.) на світ музичних цінностей [2; 3; 4; 5; 6], то

поняття «орієнтація» буде означати процес, що розпочинається із засвоєння зовнішньої музичної форми через «появу переживань» (О. Лосєв) – до катарсису, до діалогічного спілкування, яке надає можливість адекватно сприймати музичне повідомлення автора.

Сформовані в педагогіці механізми орієнтації на цінності вступають у протиріччя з регламентувальною діяльністю педагогів, які продовжують пропонувати засоби засвоєння світу «в готовому вигляді», що перешкоджає розгортанню процесу сходження самої особистості до цінностей життя і культури.

Метою статті є визначення етапів процесу формування ціннісних орієнтацій особистості в практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практична діяльність з формування ціннісних орієнтацій особистості в музичній педагогіці можна визначити як становлення творчої особистості, котра прагне до цілісного осягання музичного простору, відбувається в декілька етапів, кожен з яких відповідає періодизації процесу формування ціннісних орієнтацій особистості.

Перший етап, відповідний періоду адаптації, уможливає визначення проблеми, усвідомлення значущості і виявлення